

πb
19

F.

De ratione adificendarum linguarum

AD
EXERCITIUM
SCHOLASTICUM
CRAS HORA STATA,
IN
AUDITORIO MAJORI
INSTITUENDUM,
VENERANDOS DNN. INSPECTO-
RES, PATRONOS, FAUTORESQUE
NOSTROS
HISCE PAGELLIS
OFFICIOSE AMANTERQVE
INVITAT
M. GEORGIUS ANDREAS Vinhold, R.

CYGNEAE,
Typis JOH. DAV. FRIDERICI,

Um multi summa nobilitate viri viam quandam communem esse voluerint in docendis discendisque lingvis: passim tamen disceptatum inter illos fuisse, & adhuc disceptari non ignoro, quibus potissimum legibus ejusmodi ratio, omnium lingvarum magistra, absolvatur. Et vero literis hæc consultatio non parum affert utilitatis; & humanæ societati, quæ lingvis administris mutua alit commercia, ac sancta gentium jura custodit, ingens rerum expectandarum cumulus ex communione sermonis accedit. Quapropter me nemo vituperabit, si pro exigua facultate, a Deo O. M. mihi concessa, in communem literatorum societatem, adeoque in literarum incrementum nonnihil afferam; quod quale sit, si demum recte judicabunt, qui se præfco Solduriorum vinculo, ad propagandas literas obstrictos esse sentiunt. Est omnino communis aliqua natura lingvarum omnium (Sinensium characteres excipio) idque ratio ipsa apertis argumentis evincit, quæ in quacunq; lingua non plus esse intelligit, nec minus, quam quod est in lingua, & in diversissimis etiam distitisque lingvis, vicinitatem tamen & cognationem universæ radice communicatque stiptis agnoscit. Hanc confociationem acutus Doctor affectus mente, in omnibus lingvis easdem metas offendit, videlicet, lingvas recte intelligere: cum sine intelligentia lingua umbræ inani æquiparetur, neque tractari sermone possit, quod a mente non capitur; Deinde lingvas fideliter imprimere; cum quævis lingua ore sit profærenda, calamoque exprimenda, si quidem plenius percepta haberi debeat; Tum lingvas diligenter excolere, sine qua cultura perfectionem nunquam consequemur; Tandem lingvis bene excolitis commode ad salutem generis humani, & ad suas res in vita necessarias uti; in quo earum usus publice, tanquam in scenam productus, omnibus spectaculo est. Hæc enim quatuor ad studium hoc, quod designavimus, perficiendum, magnum pondus habitura, necessariam concursionem exigunt. Præterea idem lingvarum Magister ubique eandem materiam, in vocabulis, dictionibus, formulis, connectendi rationibus, in luminibus ac venustate sermonis; eandem & formam, in junctura, in ordine (numero) verborum, in Periodis, in stilo denique & toto orationis corpore invenit: quibus in partibus, ut feminibus, genium lingvæ ejuscunq; indagare oportet. Cumque lingvæ vultum bifrontis Jani apud Romanos imitari soleant, & nunc facie nativa, in oratione soluta; nunc personata, in ligato scribendi genere, ament incedere: utriusque rationem ille habendam existimat, eo usum moderamine, ut Venerem nativo lepore amabilem prius exosculandam censeat, usque dum ad infucatam virginem, tanquam ad aliam lingvam lingvæ suæ, gressus dirigat, dignos contentione omni, ubi matronæ candidioris amicitia frui contigit. Ulterius eadem instrumenta sive subsidia, Grammaticam, Lexicon, eosdem fontes, Autores mortuos, si lingua vivere desierit, aut vivos etiam, probos tamen & lingvæ peritissimos, sicubi lingua docenda adhuc spiret, usque teratur. His animadversis tria summa capita, quibus totam doctrinam complectatur, ponit; quorum in primo communia impedimenta, in altero communia adjuncta, in tertio cummunia experimenta describit. Impedimenta voco eas causas, quibus discendi labor fructusque inhibetur, aut ingratius moris interpellatur; ut sunt, discipulus a lingvæ industria abhorrens; Præceptor imperitus, aut indiligens & parum fidelis; locus studiis haud opportunus, atque extra societatem hominum positus, in qua lingvam novam exacere expediebat: Tempus tantæ rei non sufficiens, quando plurima diei pars alienis curis, & negotiis alienis nequicquam defluit: Lectio discendæ lingvæ, lapis ille offensivus, nisi solers præparatio molle & planum iter efficiat: postremo vernaculæ ignorantia. Hæc igitur moras amoturus Magister desideria sua patefacit, poscitque, ut langventi animo discendis ardor discendi instilletur & cupiditas: Præceptor gnavus, alacer & plenus fidei eligatur, qui ipse sit Grammatica viva, Lexicon vivum, lingvamque recte sciteque teneat, dextre atque utiliter docere aptus reperiat: De loco frequenti & urbano circumspiciatur: Temporis articuli caute dispensentur, ac distribuantur, ut non lentis, sed festinatis vestigiis opus procedat: Lectio quæ sint necessaria, advocentur (nam solum usum lingvarum hic sepono) fructuosum judicans, lectioni peregrinæ minus magna opera inhærere: cum ea commodius ex usu capiatur; At in vernacula, propter lectionis & scriptionis necessitatem majorem major opera impendatur, in qua paulo rigidius vitia quævis lingvæ & pronunciationis corrigenda putat: Lingva materna simul cum peregrina excolatur, ut ex collatione notioris novæ lingvæ lumen addatur. Jam caput secundum adjuncta suppeditat lingvarum; in quo hæc præcepta legantur. Omnia exercitia lingvarum, etiam prima rudimenta, genio lingvæ sint conformia. Omnis cura in cognoscendis tenendisque vocabulis ponatur: sic ut quædam fideliter memo-

ria

riæ mandentur, & ut citius hæreant, discipulo prius cum versione prælegantur. Quæ de causa juvat, vocabula potiora in certas classes digesta percurrere, quarum sex constitui possunt. Prima respiciens collationem, ex nota lingua ignotam (nunc descendam) illustrat, ut *Fructus*, fructus. Secunda, cognationem observans, vocabula ejusdem lingvæ, eaque ferme inter se convenientia coacervat, ut aula, caula. Tertia, concisionem vocum intendens, vocabula colligit unius vel duarum syllabarum, ut ars, portus. Quarta, derivationem explorans, Derivata Primitivis, composita Simplicibus, sed svari concentu, subternit, ut brevis, breviter, brevitas, svari, svariter, svaritas. Quinta, inspectionem accersit, earum rerum continens vocabula, quæ oculis possunt subjici, ut arbor. Sexta allusionem, etiam jocosam segregat, ut virgo quibusdam adolescentulis est virga. Si informator vocabula eo pacto partiri non velit, & vulgari ordine placeat acquiescere, videat, ne solum sibi relinquat discipulum; quin allata subsidia discenti ante recitationem revocet in memoriam, quoribus occasio detur. Vocabula reddantur familiaria, & in consuetudinem transeat, partim repetitione per singulas hebdomadas & menses instituenda; partim additione, in formulis loquendi & sententiis, in quibus studium axiomaticum incipit, cum v. g. Substantivis Adjectiva aut Substantiva, Verbis Nomina aut Adverbia apponuntur, & hic statim vel altero die a primordio disciplinæ, initium fiat ordinandæ orationis sive Syntaxis; partim mutatione verborum Grammatica, quæ alias Enallage audit: ubi flexiones & conjunctiones vocum uberiores exercentur; partim demonstratione, cum res appellandæ oculis monstrantur, simulque ad colloquia familiaria, ducente magistro, ascenditur. Cum vocabulis mox, ut dictum est, Grammatica jungatur, sed usualis seu literalis, non philosophica, i. e. talis libellus rationum Grammaticarum, qui instrumentum sit aptum ad tractandam dirigendamque lingvam, se potius adhuc dum vocabula lingvæ, & qui tantum observationes ad lingvam discendam necessarias contineat, quique brevitate, facili perspicuitate, utilitate, dexteritate fecerit commendat. Brevitas regularum luxum & numerum recidat, stilum condicat, naturaque humani ingenii regulas conformet. Perspicuitas eluceat e vernacula, quam usurper interpretem, item ex sermone simplici absque Terminis Philosophicis, ex stili reconditi vel difficilioris evitacione, ex eodem stilo, minime versato, multo minus verbis expresso. Utilitas ex præsentis usu intelligatur, cum perceptis vix aliquot vocibus, confestim ad formationes Etymologicas & constructiones in componendis, ut ostensum est, axiomaticis acceditur. Dexteritatem prudens ipsius Grammatices dispositio commoneat: præfixis enim tabulis flexionum, Anomalia, quantum potest, in flectendo ad Analogiam reducat. Syntaxis autem duobus cardinibus nitatur, ratione & observatione. In tabulis explicandis vocales earumque mutationes sollicitè attendantur, quæ sollicitudo quasi cantillando feliciter, quam recitando conficitur, subjunctis annotationibus earum animadversionum, quæ vel Analogiam illustrent, vel ab eadem recedant. Ratione Syntaxis dirigatur circa quasdam regulas, ut est conjunctio Substantivi & Adjectivi, Nominis & Verbi, Appositio, & quod duorum aut plurium singularium concursus numerum multitudinis requirat. Quæstiones, in quas lingua resolvatur, ex usu atque indole societatis humanæ, hujusque negotiorum notæ, sunt, Quis? Cujus? Cui? Quem vel Quid? Quo i. e. per quod? In quo? De quo? In quod? Quo i. e. in quem locum? Quamdiu? Quam amplum, seu, quanti spatii? Quam longum? Quam latum? Quam altum? Quam profundum? Quam crassum? Cur? Unde? Ubi? Quomodo? Quanti? Reliqua meræ sunt observationis. Grammatica non edificatur, sed evolvendo applicandoque ita fiat familiaris, ut discipulus fructum ejus ludibundus capiat: Est enim instrumentum, cuius naturam ac vim usus demum explicat. Grammatica non sequatur lingvæ tractationem, non præcedat solitaria, sed comiterur, & paulatim in ipso lingvæ exercitio consulatur, exemplis illustretur, denique non lingvæ imperet, sed contra imperium a lingua accipiat. Grammatica Philosophica non prius locum habeat, quam lingua apprehensa, & si Philosophia in auxilium vocanda prælibata fuerit. Jactis fundamentis rei & vocabulariæ & Grammaticæ, jam ad corpus lingvæ accedatur, i. e. ad Auctores cujusque lingvæ classicos: ut lingua e suis fontibus, ex ipsa lingua, non ex rivulis, multo minus e lacunis hauriatur. Hinc jam spatiosissimus campus aperitur, & ipsum atrium linguarum. Auctores quique suo ordine legantur, superatis primum facilibus, Primitiis exhibeant colloquia: succedant historiæ: eis epistola parvo admodum intervallo adjungantur, quæ dissertationes seu Chrias, Poëtas oratoresque excipiant. Principio Autor unus, vel certe & alter, isque optimus, lingvæ autoritatem obrinens, legatur, explanetur, subigatur; in quo studio Præceptor exempla doctrinæ suæ ex ipso

9X 116 19

ipſo Autore petat, laborem cum diſcipulo ſociet, erranti ſubveniat. Paretur & ſocius mutuas jungens operas. Diſcipulus, interjecto temporis ſpatio, Autore duce, vires ſuas periclitetur. Inter legendum intelligentiam juvet interpretatio ore, & ex tempore facta: cui faciem præferat ordo juſtus conſtructionis; item inſtigmata verborum diſtionumque ſignificatio, & argumenti, ſcopi, circumſtantiarum, præcipue Antecedentium & Conſequentium contemplatio, cum ſolertiſſima genii obſervatione & exercitatione. Intelligentiam fidelis memoria confirmet; quæ excitetur phraſivioribus ad magis ſpecioſa & uberiora progrediendo; & quidem excitetur vel ex tempore vel in chartam conſecta ad colloquium, ad imitationem puerilem accommodentur, aſcitis ſaltem phraſibus prioribus aut plerisque, quæ diſcipulo ſtatim inter dictandum monſtrentur; Vel monſtratis illico phraſibus paulum (per Enallagen) mutetur lectio, ita ut omnes partes & omnes periodi eodem ordine retineantur; Vel retractatione ſive phraſium, ſive totius lectionis, præmiſſa ſaltem verſione lingvæ vulgaris, quam in præſentem convertat; ſive præmiſſa præſente, quam in vulgarem commutet; ſive omnino per modum nudæ recitationis. Interea meditationes ſuper lectionibus non omitantur. Cultura linguarum diligens conſtet 1. Verſione operoſiore, quam in primordiis, cum ſolido, ut dixi, genii utriusque lingvæ diſcrimine; ne Barbariſmi & Solæciſmi irrepant. Neque vero ex vernacula componatur peregrina; ſed hæc prius in illam transferatur; dein rurfus in peregrinam. Quod ſi tamen vernacula tranſferenda proponatur, e lectione antecedit præparatio, ne diſcipulus ex fe, ſed ex Autore proficiat. 2. Imitatione nunc puerili, nunc virili, magis tamen jam virili. 3. Stricte obſervatione, primum ſimplicis, poſt mediocris, denique ſublimis, & quidem omnibus poſthabitis, dialogiſtici, epiſtoliſtici & Hiſtorici, mox Philoſophici & oratorii, quem Poëticus comiterur; argutus ultimam imponat manum. 4. Elaboratione libera, cui nunc demum locus detur, percepta lingvæ indole 5. Variatione ſermonis non modo puerili, ſed virili etiam, poſtquam tyrocini rudimenta depoſita. 6. Verſæ in proſam immutatione. 7. Variatione ſtili, cujus ope genera ſtili excoluntur. 8. Exercitio paraphraſtico, quod in virum cadit, cujus ope genera ſtili excoluntur. 9. Certamine æmulationis cum paribus, cum provecioribus, quæ quidem hoc loco privatim ſuſcipiantur. Tertium caput viæ hujus communis experimenta tradens totam diſciplinam ſigillo obſignat. Et hoc loco numerus ſeptenarius habeatur ſacer. Etenim confirmatio lingvæ paratur 1. colloquiis frequentibus, præſertim cum lingvæ gnaris 2. Epiſtolarum commercio. 3. Hiſtoriarum narratione, ſcriptione. 4. Diſſertatione, doctrina, diſputatione, demonſtratione, librorum compoſitione, 5. Orationibus cujuſcunque generis. 6. Inſcriptionibus argutis. 7. Carminis aut ſaltem verſuum conſeptione. Quæ vero in lingvis ſingulis obſervari neceſſe eſt, ea ad viam propriam, non communem pertinent; Ubi tamen potiora duntaxat includantur regulis, cætera uſui reſerventur; nam lingva non e Grammatica, ſed contra Grammatica e lingva diſcatur. Hæc eſto adumbratio rationis univerſæ diſcendarum linguarum.

Tu, Lector, ſi quid noviſti rectius iſtis,

Candidus imperti; ſi non, his utere mecum.

Cæterum hoc a Te quaſo, ne exempla hic a me eſſagites: vix tantilla charta primis lineis ſufficiebat. Nec male accipias, ſi vocibus quibusdam in iſta doctrina uſus ſum ab elegantia Romana alienis: non enim aliter ea ratio expediri poſſe videbatur. Neque etiam putes, aut lingvas orientis pleraſque, vel exoticas magis neceſſarias ſcholis publicis a me, & quidem publice, ſvaderi; aut ſpecimina tibi exhiberi jam conſilii communicati, cum e.g. ad perorandum ſe accinxiſſe legis,

THEODORUM FLEISCHERUM, Tzſchopavienſem, qui Chaldaice,

CHRISTOPHORUM ALBERTUM, Plavia Varicum, qui Græce,

JOHANNEM FRIDERICUM STIERIUM, Gubena Luſatum, qui Germanice;

CHRISTIANUM ERNESTUM CLAUDERUM, qui nuper cum dixerit, ta-

men in locum ægrotantis Fleiſcheri ſubſtitutus eſt, & Gallice,

CHRISTOPHORUM MEIERUM, Cygneum, qui Latine,

GOTTHOLD ERDMANNUM Jäger, Meerano-Oſterlandum, qui Ebraice

quædam de ſummo bono Ethicorum ſunt dicturi; Albertus, illud non in ſpeculatione; Stierius, non in divitiis; Clauderus, non imperio; Meierus, non in voluptate; Jagerus, non in ædificiis exſtruendis conſiſtere contendent. Facile enim e ſuperioribus conjicies, quantum ſit, in una lingva egregie deſudaffe. Ego autem me non infelicem proſus habeo, ſi accenſo æmulationis igne, noſtri videant pariter, quantum diſtent a perfectione hujus ſtudii, P. P. Cygneæ, d. 18. April. Ao. 1712.

no

Pou Tib 19, FK

ULB Halle
005 310 245

3

Ex. 134
72

II 6
19

De ratione adoloscendum linguarum

AD
E X E R C I T I U M
S C H O L A S T I C U M

CRAS HORA STATA,

IN
AUDITORIO MAJORI
INSTITUENDUM,

VENERANDOS DNN. INSPECTO-
RES, PATRONOS, FAUTORESQVE

NOSTROS

HISCE PAGELLIS
OFFICIOSE AMANTERQVE
INVITAT

M. GEORGIUS ANDREAS Vinbold, R.

CYGNAE,

Typis JOH. DAV. FRIDERICI

